

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**אבות פרק ב משנה ד****"ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע" - מאמר א**

אבות (פ"ב מ"ד) הלל אומר¹ וכו', ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע וכו' ע"כ.

-א-

בפי' הרמב"ם (שם) בד"ה ודבר שאי אפשר לו לשמוע וכו' - הוא שיהיה פשוט הדברים רחוק ונפסד, ואם ייטיב להתבונן בהם יראה שהם דברים נכונים. **והזהיר מזה האופן מן הדיבור, כאומר: אל יהיו דבריך צריכים פירוש רחוק והתבוננות רבה ואז יובנו**, עכ"ל.²

ובפירוש רבינו יונה (שם) ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע - שצריך אדם להשמר ולהזהר מן האפשרות. לכן אם יש לך סוד אל תספר אותו אף למי שנפשו קשורה בנפשך, ואל תאמר אי אפשר שישמע דבר זה כי אין בינינו איש אחר שיוציא הדברים. וסוף דבר הכל נשמע, גם בינך לבין עצמך אל תשמיעהו לאזניך, כמו שאמרו רז"ל (ויקרא רבה אמור לב ב) על דרך משל ואל תשיח בין הכתלים כי אזנים לכותל (ע"י עוד ברכות ח ב ובפי' רש"י שם בד"ה אלא), ועל זה אמר שלמה ע"ה "כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר" (קהלת י ב), עכ"ל.

-ב-

ברע"ב (שם) ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע וסופו להשמע - כלומר, לא יהיו דבריך מסופקים שאי אפשר להבינם בתחלה ובעיון ראשון, ותסמוך שאם יעמיק השומע בהם לבסוף יבינם. כי זה יביא בני אדם לטעות בדבריך, שמא יטעו ויצאו למינות על ידך. [והוא עדי"ר שפי' הרמב"ם].

פירוש אחר, לא תגלה סודך אפילו בינך לבין עצמך ותאמר שאין כאן מי שישמעך, **לפי שסופו להשמע**, "כי עוף השמים יוליך את הקול" (קהלת י ב). **והגירסא היא לפי פירוש זה, שסופו להשמע**.³ וכו' עכ"ל. [והוא עדי"ר שפי' רבינו יונה].

במדרש שמואל (שם) בד"ה ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, כלומר לא יהיו דבריך מסופקים שאי אפשר להבינם בתחלה ובעיון ראשון ותסמוך שאם יעמיק השומע בהם לבסוף יבינו כי זה יביא בני אדם לטעות בדבריך ושמא יטעו ויצאו לאפיקורסות על ידך. **וכן פירש הרמב"ם**, עכ"ל.

שסופו להשמע - פי' הר"ב לא תגלה סודך וכו' "כי עוף השמים יוליך את הקול". דרישא דקרא (קהלת י ב) "גם במדעך מלך אל תקלל ובחדרי משכבך אל תקלל עשירי", עכ"ל.

בתוספות יום טוב (שם) בד"ה שאי אפשר לשמוע - פי' הר"ב כלומר לא יהיו דבריך מסופקים וכו' שמא יטעו ויצאו למינות. וא"כ היינו הא דאבטליון פרק קמא משנה י"א ותו למה לי. אבל הרמב"ם לא פירש לענין מינות אלא שלא יהיו פשוטי הדברים מרוחק מאד ובטל מן הדבור שהוא אומר לא יהיו דבריך צריכים לפירוש רחוק והסתכלות יתירה. ואז (יטעה) [יבינם] השומע. ע"כ. ולא כאשר הבין בעל מד"ש דדברי הרמב"ם כדברי הר"ב, עכ"ל.⁴

-ג-

בחי' חת"ס (גיטין ס ב) בד"ה לא כרת הקב"ה ברית וכו' שנאמר "כי על פי הדברים" וכו' (כי תשא לד כז). פי' לפי מ"ש תוסי' ד"ה אתמוהו וכו' **דמשו"ה לא נכתב תורה שבע"פ שלא יעתיקום או"ה** א"כ הכי קאמר כתב לך את הדברים האלה ולא איכפת לי אם יעתיקום או"ה כי ע"פ הדברים כרתי ולא על אותן שבכתב ע"כ אין קפיא כל כך אם יעתיקום. וכתב ריטב"א טעם שלא יאמר בע"פ דברים שבכתב **משום שבע"פ אין הרגש בחסירות ויתירות ואותיות משונות** וכבר כתבתי לעיל, וטעם

בספר פלא יועץ (ערך שתיקה) אמרו רז"ל (מגילה יח א) מלה בסלע שתיקותא בתרין מדאמרו מלה בסלע משמע דאיירי בשיחה של היתר, דאל"כ אינה שוה סלע רק הפסד כמה וכמה סלעין, אלא איירי בדברים טובים ואפי' הכי אמרו רז"ל (ע"י פסחים ג ב) לעולם ילמד אדם את תלמידו דרך קצרה וארוכה דברים מועטים וענין רב ולא דרך ארוכה וקצרה והכל לפי דעתו של השומע דהא תנן (אבות פ"ב מ"ד) אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, ופירושה שאל תדבר בדרך קצרה ושאין אפשר להבינו תכף ותסמוך על המעיין שלאחר עיון רב יוכל להבינו **כדרך הכותבים בקצור ומסיימים ודוק היטב או ויש לי שב דוק**.

ואם עשו כן גדולים היה טעמם שהיה פשוט מאד לפי רוחב דעתם, ולא ידעו שיבואו ימים שבעוה"ר תורה אזלא ומדלדלא ואנחנו לא נדע מה כיונו בדברות קדשם ועלינו לחוס על חסרי מדע ולהאריך בכתיבה או שעשו כן בכונה כדי לחדד התלמידים ופעמים שהשתיקה רעה וכבר אמרו בזוה"ק (תזריע מו ב) שכמו שאדם נענש על דבור רע נענש על דבור טוב שהיה יכול לדבר ושותק ואינו מדבר כגון תוכחות על עון ולהיות מסייע לדבר מצוה וכדומה וע"ז נאמר "נאלמתי דומיה החשתי מטוב וכאבי נעכר" (תהלים טל ג) וכבר אמרה שלמה המלך ע"ה "עת לחשות ועת לדבר" (קהלת ג ז) **אבל צריך שיקול הדעת בפלס ומאזני משפט קודם כל דבור אם ראוי לדבר או טוב לחדול ככה יעשה**. עכ"ל.

¹ ברע"ב (לעיל פ"א מ"ב) בד"ה הוא היה אומר - כלומר כך היה מרגלא בפומיה תמיד. וכן כל ר' פלוני אומר, הוא היה אומר, שבמסכתא זו, פירושן היה רגיל לומר כן תמיד, עכ"ל.

² בתפארת ישראל (שם אות לא) הלל אומר. **מדקאמר ר"ג (שם במ"ב) האיך יתנהגו עם הצבור, הזכיר נמי הכא דברי זקינו הלל בעסק הממונה למנהיג לציבור**, עכ"ל.

³ בתפארת ישראל (שם אות לו) שסופו להשמע. דאזנים לכותל, ועוף השמים יוליך את הקול: [ולהגרסא שאי אפשר לשמוע, י"ל שהוא תוכחה לרב שמלמד לתלמידיו [ומכ"ש למחבר ספר] שלא יאמר דבריו דרך חידה, שא"א להבינו רק בסוף אחר עיון גדול [ומזה נמי שלא לכתוב בספר הרבה ראשי תיבות שאינן מורגלין שיעייז יבולה זמן הלומד בו]:

⁴ ובהגהות הרש"י (שם) בד"ה שא"א לשמוע. אבל הרמב"ם כו' שלא יהא פשוטי הדברים מרוחק מאד ובטל כו', חיסר הרבה בהעתק ועייש בשלימותו. אבל ק"ל שהרי רוב דברי חז"ל בהגדה המה ע"ז זה, וכמו שהאריך בעצמו בזה בתחלת פרק חלק. וכו' עכ"ל.

⁵ וכן נראה בדברי המדרש שמואל.

⁶ ועדין צ"ע שגם לפי כל אחת מהגרסאות נתפרשו פי' שונים.